LAUSUNTO
2.10.2018

Riikka-Maria Yli-Suomu, liiketoimintajohtaja
Maija Aaltola, rehtori
Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia
PL 77700, 02700 Espoon kaupunki
www.omnia.fi

Eduskunnan sivistys- ja tiedejaosto
kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

Asiantuntijalausunto Eduskunnan sivistys- ja tiedejaoston pyynnöstä Hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019 (HE 123/2018 vp)

Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia kiittää mahdollisuudesta antaa lausunnon Hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019 teemasta ammatillinen koulutus (luku 29.20).

Yleistä

Pidämme kannatettavana ammatillisen koulutuksen uudistamista ja kehittämistä talousarviossa esitettyjen tavoitteiden suuntaisesti. Tavoitteet tukevat hyvin ammatillisen koulutuksen uuden lainsäädännön toimeenpanoa. Ammatillisen koulutuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet on hyvin kuvattu. Ne tuovat hyvin esille ammatillisen koulutuksen monipuolisuuden ja moninaiset mahdollisuudet yhteiskunnan, työelämän sekä yksilön näkökulmista.

Rahoitusleikkausten ajoittuminen ennen toimintaprosessien ja -järjestelmien uudistuksia on aiheuttanut ammatillisen koulutuksen järjestämiselle ja johtamiselle suuria haasteita. Tämä on heikentänyt huolestuttavasti ammatillisen koulutuksen arvostusta ja vetovoimaa.

Tärkeää on korostaa, että ammatillinen koulutus tarvitsee käynnissä olevan reformin. Toimeenpano vie kuitenkin aikaa ja edellyttää onnistuakseen vahvaa tukea talousarvion sekä päättäjien taholta.

Indeksikorotusten jäädyttämisestä tulisi luopua, jotta koulutuksen kokonaisrahoitus vastaisi vuotuista kustannustason muutosta ja kustannustietojen raportoinnin merkitys korostuisi.

Keskeisimmät huomiot lausunnossa:

- Koulutustarjontaa tulee voida kohdentaa vapaammin ja joustavammin.
- Rahoituskokonaisuutta tulee yksinkertaistaa ja ennakoitavuutta lisätä.
- Strategiarahoitusta tulee jakaa ilman erillistä hakua kaikille järjestäjille.
- Tutkinnon perusteiden uudistamista tulee nopeuttaa.
- Ammatillisen koulutuksen roolia jatko-opiskeluväylänä tulee vahvistaa.
- Osallisuuden edistäminen tulee näkyä yhteiskunnallisissa tavoitteissa.
- Opintopolun kehittämiseen tulee panostaa ja keskitettyyn käyttöön ohjata.
- Yhteishakua että jatkuvaa hakua tulee kehittää kaikille kohderyhmille.
- Työttömien omaehtoista koulutuksen päätöksentekoa tulee helpottaa.
- Lähiopetuksen määrää voidaan määritellä vain henkilökohtaisesti.
- Keskeyttäminen ei aina ole negatiivista.
- Työpaikalla tapahtuvan oppimisen säädöksiä tulee korjata.
- Valtakunnallisten tietojärjestelmiin tulee suunnata riittävästi rahoitusta.
- Ensimmäisen vuoden opiskelijavuositiedot ovat epäluotettavia.

LAUSUNTO
2.10.2018

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2019 (luku 29.20 ammatillinen koulutus)

Ammatillinen koulutus tuottaa työmarkkinoille osaavaa työvoimaa, tukee työ- ja elinkeinoelämän uudistamista ja luo edellytyksiä uuden yritystoiminnan syntymiselle.

Koulutustarjonnan joustavampi kohdentaminen

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien tulee voida reagoida joustavammin ja nopeammin toiminta-alueensa muuttuviin osaamisen kehittämisen tarpeisiin. Uuteen rahoitusjärjestelmään tulee luottaa, että se kannustaa koulutuksen järjestäjiä suuntaamaan toimintaansa tehokkaasti ja vaikuttavasti. Ministeriön ja koulutuksen järjestäjien välisen päätöksenteko- ja asiointijärjestelmän kehittämisen lisäksi pitää kehittää ja joustavoittaa koulutuksen järjestämislupiin liittyvää muutosprosessia.

Rahoituksen riittävyys ja ennakoitavuus

Uuden rahoitusjärjestelmän ohjausmekanismit kannustavat ammatillista koulutusta oikeaan suuntaan. Haasteeksi nousee rahoitusjärjestelmän monimutkaisuus ja ennakoimattomuus. Rahoitusjärjestelmää tulisi yksinkertaistaa ja koulutuksen järjestäjille tulisi tuottaa skenaariolaskelmat heikoimmasta mahdollisesta ja parhaasta mahdollisesta tilanteesta.

Ensimmäinen vuosi on osoittanut uuden rahoitusjärjestelmän hyvin työllistäväksi. Erilliset haut lisärahoituksiin, strategiarahoitukseen ja hankerahoituksiin ovat vieneet työaikaa reformin toimeenpanolta. Reformissa luvattu byrokratian väheneminen ei onnistunut.

Riittävä rahoitus tulee turvata ja huomioida kokonaisrahoituksessa toimintakentän muutokset, kuten palkankorotukset ja vuosityöaikaan siirtyminen sekä erillisrahoitusten loppuminen. Koulutusten hinnoittelua eri korien osalta tulisi uudelleen arvioida.

Strateginen kehittäminen edellytykseksi

Kaikilta ammatillisen koulutuksen järjestäjiltä tulisi edellyttää strategista kehittämistyötä. Strategiarahoitus tulisi jakaa perusrahoitukseen suhteutettuna tasaisesti kaikille järjestäjille ilman erillistä hakua ja asettaa yleiset kehittämistavoitteet kaikille. Saadun rahoituksen käyttö raportoitaisiin vuosittain. Tällä toimella lisättäisiin osaltaan rahoituksen ennakoitavuutta ja kannustettaisiin jokaista järjestäjää uudistamaan toimintaansa.

Tutkinnon perusteiden yhtenäinen rakenne

Osaamisperusteisuuden toteutumisen kannalta on keskeisitä kehittää tutkinnon perusteita. Tutkintojen välillä on edelleen suuria eroja, miten niitä voidaan hyödyntää opiskelijoiden aikaisemman osaamisen tunnistamisessa, yksilöllisten polkujen suunnittelussa sekä yhdenvertaisessa arvioinnissa. Tutkinnon perusteiden uudistamista tulisi nopeuttaa ja varmistaa niiden osaamisperusteisuus.

LAUSUNTO
2.10.2018

Ammatillinen koulutus tuottaa yksilöille ammattiosaamista ja geneerisiä taitoja työelämään tai jatko-opintoihin siirtymiseksi sekä osaamisen kehittämiseksi työuran eri vaiheissa.

Jatko-opiskeluväylän vahvistaminen

Suomen osaamistason nostaminen edellyttää ammatillisen koulutuksen roolin vahvistamista jatko-opiskeluväylänä. Esimerkiksi Espoossa lukiokoulutuksen vetovoima kasvaa peruskoulun päättäneiden kohderyhmässä jyrkästi. Lukion jälkeen sijoittuminen jatko-opintoihin on kuitenkin keskimääräistä alhaisempaa. Työelämä tarvitsee ammattiosaajia, mutta myös korkeakoulutettuja ammattiosaajia.

Osallisuuden edistäminen tavoitteeksi

Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on edistää myös yksilöiden osallisuutta. Aina tavoitteellinen opiskelu ei ole mahdollista. Tämän tulisi näkyä vahvemmin talousarvion tavoitteissa, koulutustarjonnan kehittämisessä sekä rahoituksessa. Vaativaa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden koulutus ja riittävä tuki tulee turvata. Erityisoppilaitosten opiskelijapaikkojen määrä tulisi olla joustava suhteessa tarpeeseen ja oppilaitoksen mahdollisuuksiin. Opiskelijan uudelleen ohjaus erityisoppilaitokseen tulee mahdollistaa tai rahoituksen tulee seurata vaativaa erityistä tukea tarvitsevaa opiskelijaa.

Opintopolun kehittäminen tarvitsee panostusta

Ammatillisen koulutuksen järjestäjät kehittävät koulutustarjontaa ja opiskelijaksi ottamisen prosesseja jatkuvan haun tavoitteiden mukaisesti. Valtakunnallinen opintopolku -järjestelmä ei vastaa jatkuvan haun ja tutkintoa pienemmän koulutustarjonnan haun tarpeisiin. Siksi hakujärjestelmiä kehitetään jokaisessa oppilaitoksessa ja se vie resursseja eikä ole asiakaslähtöistä. Tuloksena jatkuvan haun tarjonta on hajallaan ja hakijat tekevät eri hakemuksen jokaiseen hakuun. Opintopolun nopeaan kehittämiseen tulisi nyt panostaa ja sen keskitettyyn käyttöön ohjata.

Hakuja tulee kehittää asiakaslähtöisesti

Yhteishaku on hyvä olla ensisijainen hakuväylä peruskoulun ja lukion päättäville. Muilta osin sekä yhteishakua että jatkuvaa hakua tulisi kehittää asiakaslähtöisesti kaikille kohderyhmille. Yhteishaku palvelisi tehokkaasti ja yhdenvertaisesti syksyllä alkavan perustutkintokoulutuksen hakuväylänä nykyistä laajemmin kaikkia kohderyhmiä. Yhteishaussa hakija voi hakea samalla hakemuksella useaan hakukohteeseen ja saa vain yhden opiskelijapaikan. Jatkuva haku palvelisi vastaavasti kaikkia kohderyhmiä ympäri vuoden auki olevana hakuna tutkintoon johtavassa ja ei tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Työttömien omaehtoinen kouluttautuminen

Työttömien omaehtoiseen koulutukseen tulee varata riittävästi rahoitusta ja laatia kriteerit, joiden pohjalta oppilaitokset voisivat tehdä opiskelijavalinnat yhdenvertaisesti. Nykytilanteessa pitkän ohjausprosessin jälkeen opiskelija voi saada kielteisen päätöksen omaehtoiseen kouluttautumiseen. Tämä aiheuttaa kaikille osapuolille turhaa työtä.

LAUSUNTO
2.10.2018

Ammatillisen koulutuksen järjestelmä toimii asiakaslähtöisesti ja tehokkaasti

Yksilöllisyys ei ole yksin jättämistä

Ammatillisen koulutuksen palvelujärjestelmän asiakaslähtöisyyden, toimintakyvyn ja vaikuttavuuden paraneminen edellyttää yksilöllisten opintopolkujen kehittämistä. Toisille se tarkoittaa itsenäisempää opiskelua, mutta monille myös vahvasti ohjattua ja tuettua opiskelua. Lyhenevien opiskelupolkujen rinnalla on myös piteneviä polkuja. Yksilölliset polut eivät tarkoita sitä, että opiskelijoilta edellytettäisiin itseohjautuvuutta tai että opiskelija jäisi yksin.

Osaamisen hankkimisen tulee olla mahdollista asiakkaan osaamistarpeiden, oppimisvalmiuksien, elämäntilanteen ja urasuunnitelmien kannalta parhaiten soveltuvalla tavalla. Tämä edellyttää koulutuksen toteuttamista usealla eri mallilla. Opiskelijakohtaisesti valitaan paras mahdollinen tapa hankkia osaamista. Lähiopetuksen määrää voidaan määritellä vain henkilökohtaisesti.

Säädösmuutoksia työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen

Byrokratian purku ja joustavuuden lisääminen ei onnistunut. Työpaikoilla tapahtuvan oppimisen lisääminen on haastavaa. Työpaikalla tapahtuvan oppimisen säädöksiä tulisikin ensi sijassa korjata. Koulutussopimuksen ja oppisopimuksen prosesseja tulisi yksinkertaistaa ja yhtenäistää. Lisäksi tulisi varmistaa, että toimintamalli tukisi kaikissa tilanteissa työllistymistä ja yritystoimintaa.

Järjestelmät

Ammatillisen koulutuksen valtakunnallisten tietoteknisten palvelujen ja tietojärjestelmien rahoittamiseen tulisi suunnata riittävästi rahoitusta. Henkilökohtaistamista ja yksilöllisten opintopolkujen rakentamista tukeva eHOKS on hyvin odotettu järjestelmä. Sen puuttuminen on edellyttänyt koulutuksen järjestäjien erillistä järjestelmäkehittämistä. eHOKS tulisi jatkossa palvella työelämänedustajia opiskelijoiden työpaikalla tapahtuvan oppimisen suunnittelussa ja osaamisen kehittymisen seurannassa. Yksi järjestelmä ja yhtenäiset prosessit ovat työelämän toiveita työpaikalla tapahtuvalle oppimiselle.

Tunnusluvut ja määrälliset mittarit

Opiskelijavuosilaskennan monimutkaisuus ja järjestelmien keskeneräisyys on vaikeuttaneet tiedonkeruuta. Tästä johtuen uuteen KOSKI-järjestelmään siirretty tieto on epäluotettavaa ja johtamista on osin tehty sumussa. Koulutuksen järjestäjiltä edellytetään, että koulutuksen keskeyttäminen vähenee ja läpäisy paranee. Tavoite on oikea, mutta sen rinnalla pitää huomioida ammatillisen koulutuksen kasvava osallisuuden edistämisen tehtävä. Koko ikäluokan koulutustehtävän ja yhteisötakuun myötä opiskelijoiden lähtökohdat opiskeluun ovat hyvin moninaiset. Koulutuksen järjestäjän tuloksellisuutta tulisi arvioida myös onnistuneiden jatko-ohjauksien kautta. Keskeyttäminen ei aina ole negatiivista.

Espoossa 2.10.2018

_____

Sampo Suihko, kuntayhtymän johtaja